

Tenkes

**kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
HUDD20001**

Natura 2000 fenntartási terv

Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság

Pécs

2021

Tartalomjegyzék

1. A terület azonosító adatai.....	4
1.1. Név	4
1.2. Azonosító kód	4
1.3. Kiterjedés	4
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	4
1.5. Érintett települések.....	5
1.6. Egyéb védettségi kategóriák.....	5
1.7. Tervezési és egyéb előírások.....	6
2. Veszélyeztető tényezők	9
3. Kezelési feladatok meghatározása	14
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	14
3.2. Kezelési javaslatok	16
3.2.1. Élőhelyek kezelése	16
Területrendezés	16
Közlekedés	16
Bányászat	17
Turizmus.....	17
Vadgazdálkodás	17
KE-2 - Degradált gyepek.....	25
KE-3 - Természetközeli erdők a déli lejtőkön, száraz cserjések.....	27
KE-4 - Természetközeli erdők az északi lejtőkön, valamint üde és nedves cserjések.....	31
KE-5 - Degradált és tájidegen fás állományok.....	35
KE-6 - Inváziós fásszárúak spontán állományai	38
KE-7 - Szőlők, kertek, szántók.....	41
KE-8 - Roncsolt területek, bányatelek	43
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés	45
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	45
3.2.4. Kutatás, monitorozás.....	47
3.2.5. Mellékletek.....	48
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	50
3.3.1. Agrártámogatások	50
3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer.....	50

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer.....	52
3.3.2. Pályázatok	53
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja.....	53
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	53
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	54
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel.....	55
4. Natura 2000 fenntartási tervet jóváhagyó nyilatkozat.....	56

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tenkes kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (KjTT)

1.2. Azonosító kód

HUDD20001

1.3. Kiterjedés

1558,75 ha

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

Közösségi jelentőségű jelölő fajok a terület 2019-ben érvényes Natura2000 adatlapja alapján:

- Janka sallangvirág (*Himantoglossum jankae*) (korábban *H. caprinum* - bíboros sallangvirág)
- leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*)
- nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)
- skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)
- szarvasbogár (*Lucanus cervus*)
- gyászscincér (*Morimus funereus*)
- szarvas álganéjtúró (*Bolbelasmus unicornis*)
- magyar tarsza (*Isophya costata*)

Jelölőnek javasolt közösségi jelentőségű fajok:

- *havasi cincér (*Rosalia alpina*)

Közösségi jelentőségű jelölő élőhelytípusok a terület 2019-ben érvényes Natura2000 adatlapja alapján:

- * 6190 Pannon sziklagyepek
- * 91H0 Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel
- 91K0 Illír bükkösök (Aremonia-Fagion)
- 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (*Erythronia* Carpinion)
- 6210 Meszes alapközetű féltérmezetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (Festuco-Brometalia)

Jelölőnek javasolt közösségi jelentőségű élőhelytípusok:

- * 6240 Szubpannon sztyeppék

* kiemelt jelentőségű jelölő fajok és élőhelyek

1.5. Érintett települések

Település	Megye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Bisse	Baranya	565,01	36,25	40,98
Csarnóta	Baranya	16,47	1,06	3,09
Harkány	Baranya	81,54	5,23	3,18
Kistótfalu	Baranya	428,70	27,50	40,88
Siklós	Baranya	231,78	14,87	4,56
Túrony	Baranya	125,95	8,08	13,42
Vokány	Baranya	108,10	6,94	6,33
Összesen:		1 558,75	100	

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

1.6. Egyéb védeltségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Átfedés (ha)	Átfedés (%)	Kapcsolódó jogszabály száma
Helyi jelentőségű védett természeti terület	1/5/TT/42	Máriagyüdi-barlang felszíne (Siklós 0607/)	0,12	0,007%	Önk. rendelet
<i>ex lege</i> forrás	-	Felső forrás (Sid), Szentkút, Büdöstapolca, Siklósi forrás (Máriagyüd)	-	-	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
<i>ex lege</i> barlang	Kataszteri szám: 4150-17	Máriagyüdi-barlang	-	-	A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
ökológiai hálózat magterület övezete	MT	-	1558,75	100%	Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény

1.7. Tervezési és egyéb előírások

Természetvédelmi kezelési tervek:

A Tenkesen országos jelentőségű védett természeti terület nem található, természetvédelmi kezelési terv ezért nem vonatkozik a területre.

Településrendezési eszközök:

2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről

Baranya Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 9/2005. (V. 12.) Kgy. rendelete Baranya megye területrendezési tervéről.

Bisse Község Önkormányzatának 10/2003 (XII.17.) számú rendelete a község közigazgatási területének helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről

Csarnóta Község Önkormányzatának 2/2003 (IV. 29.) számú rendelete a község közigazgatási területének helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről

Harkány Város Önkormányzatának 1/2007. (II.06.) számú rendelete a város közigazgatási területének helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről

Kistótfalu Község Önkormányzatának 18/2004 (IV. 16.) számú rendelete a község közigazgatási területének helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről

Siklós Város Önkormányzatának 30/2004. (XI.26.) számú rendelete a város közigazgatási területének helyi építési szabályzatáról és szabályozási tervéről

Túrony Község helyi építési szabályzatáról szóló 2/2003. (IV. 29.) sz. helyi önkormányzati rendelet

Túrony Község Önkormányzata Képviselő-testületének 10/2008. (VII. 10.) sz. rendelete a helyi építési szabályzatról szóló 2/2003. (IV. 29.) sz. rendelet módosításáról

Vokány Község Önkormányzat Képviselőtestületének 13/2005 (IX. 14.) számú rendelete a Helyi Építési Szabályzat megállapításáról

Vokány Község Önkormányzat Képviselőtestületének 14/2012 (II.16.) számú rendelete a község Szabályozási Tervének jóváhagyásáról és Helyi Építési Szabályzatának megállapításáról szóló 13/2005 (IX. 14.) számú önkormányzati rendelet módosításáról

Körzeti erdőtervek

A terület jelentősebb része a Vajszlói, kisebb hányada a Dél-Baranyai erdőtervezési körzethez tartozik.

A Vajszlói Erdőtervezési Körzet körzeti erdőterve 2015. január 1-től 2024. december 31-ig hatályos. Ügyszám: 2538/2014.

A Dél-Baranyai tervezési körzet erdőterve 2020-ban lépett hatályba. A következő erdőtervezés éve: 2028. Erdőterv határozat száma: NFK 27134/098/2020

Az állami területen erdőgazdálkodó Mecsekerdő Zrt. önálló körzeti erdőtervvel (egyben erdőtervvel) rendelkezik.

Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek:

A Tenkes kjtt területe vadgazdálkodási beosztása szerint a Dél-Dunántúli Vadgazdálkodási Táj (4) Dél-Baranyai ártéri vadgazdálkodási tájegységbe (407) tartozik. A tájegységi vadgazdálkodási tervet a Dél-dunántúli Vadgazdálkodási Táj vadgazdálkodási tájegységeinek vadgazdálkodási tervéről szóló 10/2018. (VII.3.) AM rendelet tartalmazza. Vadgazdálkodási üzemterv érvényességi ideje: 2017-2037

A Tenkes kjtt területét magában foglaló vadgazdálkodási egységek kódszáma: 02-504650-141 és 02-503550-407

Vadgazdálkodási egység kódszáma	Vadgazdálkodásra jogosult	Címe
02-504650-141	Tenkes Bérce Vadásztársaság	7768 Vokány, Kossuth L. u. 40.
02-503550-407	Garéi Gímszarvas Vadásztársaság	7631 Pécs, Nagypostavölgyi u. 124/3.

Halgazdálkodási tervek

A tervezési területen halgazdálkodási vízterület nem található, halgazdálkodási terv nem vonatkozik rá.

Vízgyűjtő-gazdálkodási terv

A tervezési területre a Víz Keretirányelv hazai megvalósítása körében, a Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv, 1-15 Alsó-Duna Jobb Part és 3-3 Fekete-víz tervezési alegységek tervei vonatkoznak. A terv felülvizsgálata 2015-ben zajlott, a felülvizsgált tervet a Kormány 1155/2016. (III. 31.) határozatával fogadta el.

A terv elérhető a vízügyi honlapon:

<https://www.vizugy.hu/index.php?module=vizstrat&programelemid=149>

Világörökségi kezelési terv vagy tervezet

A területre világörökségi kezelési terv vagy tervezet nem vonatkozik.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület aránya a jelölő érték szempontjából (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A06	Gyepművelés felhagyása (pl. legeltetés vagy kaszálás megszüntetése)	M	3	Érintett közösségi jelentőségű értékek: 6190-Pannon sziklagyepek 6210-Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik 6240 Szubpannon sztyeppék Janka sallangvirág (<i>Himantoglossum Jankae</i>), leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>) magyar tarsza (<i>Isophya costata</i>) Másodlagos szukcesszió, a gyepek becserjésedése a hegységben kimutatható. A korábbi évszázados legeltetés abbahagyása után az elmúlt 20 évben nyomon követhető a hegylábi löszlejtők pusztafüves sztyeppprétjeinek cserjésedése, majd erdősödése, de a sziklagyepekben is megfigyelhető elsősorban a virágos kőris, illetve rosszabb esetben - bár ritkábban - a fekete fenyő magról szaporodása, fává növekedése.
B02	Más típusú erdővé alakítás, beleértve a monokultúrákat is	L	50	Érintett közösségi jelentőségű értékek: 91H0 Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>-szel 91K0 Illír bükkösök (<i>Aremonia-Fagion</i>) 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (<i>Erythronia Carpinion</i>) Az elegyetlen állományok, (pl. csertölgy) kialakítása természetvédelmi és ökológiai szempontból nem előnyös, csökkenti a diverzitást és növeli az erdő sérülékenységet.
B07	Lábonálló és fekvő holt fa eltávolítása, beleértve a törmeléket is	M	50	Érintett közösségi jelentőségű értékek: 91H0 Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>-szel 91K0 Illír bükkösök (<i>Aremonia-Fagion</i>) 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (<i>Erythronia Carpinion</i>) nagy szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>)

				nagy höscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>) gyászscincér (<i>Morimus funereus</i>) skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>) A holtfa eltávolítása a területről a természetes ökológiai folyamatokat károsan befolyásolja, sok értékes faj életterét megszünteti, köztük a holt fában fejlődő védett és jelölő rovarfajokét is.
B09	Tarvágás	H	50	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> 91H0 Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>-szel 91K0 Illír bükkösök (Aremonia-Fagion) 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (<i>Erythronia Carpinion</i>) nagy szarvasbogár (<i>Lucanus cervus</i>) nagy höscincér (<i>Cerambyx cerdo</i>) gyászscincér (<i>Morimus funereus</i>) skarlátbogár (<i>Cucujus cinnaberinus</i>) A tarvágás az inváziós fajok terjedésének, szaporodásának kedvez, emellett közvetlenül befolyásolja az erdők természetességét, gátolja azok természetes fajokösszetételének, valamint kor és térszerkezetének kialakulását, csökkenti a jelölő fajok élőhelyeit.
C01	Ásványkitermelés (pl. kőzet, érc, kavics, homok, kagyló)	L	1	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> 6240 Szubpannon sztyeppék 91H0 Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>-szel magyar tarsza (<i>Isophya costata</i>) Működő, illetve felfüggesztett működésű kőbányák találhatók a Natura 2000 terület déli szegélyén. A külszíni kitermeléssel további értékes gyepek tűnhetnek el, környezetükben fokozott a gyomosodás veszélye.
F09	Háztartási / rekreációs létesítményi hulladék/szemét elhelyezése és kezelése	L	2	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> 6240 Szubpannon sztyeppék 91H0 Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>-szel 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (<i>Erythronia Carpinion</i>) A szemét illegális lerakása sajnos az erdei utak és erdőszélek, gyepszélek mentén sokfelé igen intenzíven jellemző. A

				présházak, kiskertek, hétvégi házak hulladékának néhol jelentős része a legközelebbi erdőszélre kerül.
G08	Hal- vadállomány kezelése és	H	100	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> 6190-Pannon sziklagyepek 6210-Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik 6240 Szubpannon sztyeppék 91H0 Pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens-szel 91K0 Illír bükkösök (Aremonia-Fagion) 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (Erythronia Carpinion) Janka sallangvirág (<i>Himantoglossum Jankae</i>), leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>) A vadállomány, különösen a vaddisznó túltartása következtében a természetes erdőfelújulás kerítés nélkül nem lehetséges. A vad túrással, taposással, kéreghántással károsít, a területen különösen komoly gondot okoznak a vaddisznók a hagymás-gumós fajok fogyasztásával.
G09	Egyéb vadon élő növények és állatok begyűjtése/gyűjtés e (kivéve vadászat és szabadidős horgászat)	L	1	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> Janka sallangvirág (<i>Himantoglossum Jankae</i>), leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>) Orchideák és látványos egyéb védett fajok kertészeti célú begyűjtése kiásással.
I01	Az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok	H	100	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> 6190-Pannon sziklagyepek 6210-Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik 6240 Szubpannon sztyeppék 91H0 Pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens-szel 91K0 Illír bükkösök (Aremonia-Fagion) 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (Erythronia Carpinion) A mirigyes bálványfa (<i>Ailanthus altissima</i>) elszórtan a teljes területen jelen van, terjedésével a gyepes és erdei élőhelyeket egyaránt veszélyezteti. A közönséges selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>) szintén megjelent a bolygatott területeken.
I02	Egyéb	H	100	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i>

	idegenhonos inváziós fajok (az Unió számára veszélyt jelentő fajokon kívül)			6190-Pannon sziklagyepek 6210-Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik 6240 Szubpannon sztyeppék 91H0 Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>-szel 91K0 Illír bükkösök (<i>Aremonia-Fagion</i>) 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (<i>Erythronia Carpinion</i>) A területen jelen van: akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>), erdei fenyő (<i>Pinus sylvestris</i>), orgona (<i>Syringa vulgaris</i>), magas aranyvessző (<i>Solidago gigantea</i>)
L02	Fajösszetétel változás természetes szukcesszió következtében (más, mint a mezőgazdasági vagy erdészeti gyakorlatnak által okozott közvetlen változás)	M	5	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> 6190-Pannon sziklagyepek 6210-Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik 6240 Szubpannon sztyeppék Janka sallangvirág (<i>Himantoglossum Jankae</i>), leánykökörccsin (<i>Pulsatilla grandis</i>) magyar tarsza (<i>Isophya costata</i>) A gyepek becserjésedése a legeltetés felhagyása után mindenütt megindult, elsőként hegylábi löszlejtők pusztafüves sztyeppréteinek cserjésedése, majd erdősödése, de a sziklagyepekben is megfigyelhető elsősorban a virágos kőris, illetve rosszabb esetben - bár ritkábban - a fekete fenyő magról szaporodása.
L01	Természetes abiotikus folyamatok (pl. erózió, feliszapolódás, kiszáradás, elsüllyedés, szikesedés)	M	5	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> 91H0 Pannon molyhos tölgyesek <i>Quercus pubescens</i>-szel 91K0 Illír bükkösök (<i>Aremonia-Fagion</i>) 91L0 Illír gyertyános tölgyesek (<i>Erythronia Carpinion</i>) A meredek lejtőkön fokozott az erózióveszély, melyet az erdőművelés fokozhat.

Jövőbeli potenciális hatások

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H = nagy, M = közepes, L = kis jelentőségű)	Érintett terület aránya a jelölő érték szempontjából (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
N01	Hőmérsékletváltozás (pl. hőmérséklet növekedés és szélsőséges hőmérsékleti értékek) a klímaváltozás következtében	H	100	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> Mindegyik élőhelyre hathat A szárazodás és a melegedés a termőhelyek átalakulását okozhatják.
N02	Aszály és csapadékmennyiség csökkenés a klímaváltozás következtében	H	100	<i>Érintett közösségi jelentőségű értékek:</i> Mindegyik élőhelyre hathat A szárazodás és a melegedés a termőhelyek átalakulását okozhatják.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzés:

A Tenkes kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület általános természetvédelmi célkitűzése az azon található, a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű fajok és élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, a degradálódott területek helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (*Natura 2000 adatlap, SDF*) találhatók.

Fő célkitűzések:

A közösségi jelentőségű élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének fenntartása/fejlesztése, faji változatosságuk megőrzése a rájuk jellemző növény- és állatfajok védelmével, állományuk és populációik életképességének növelésével.

Gyepterületek (különösen a Pannon sziklagyepek (6190), Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik (6210), és a Szubpannon sztyeppék (6240) élőhelytípusba sorolható területek), erdő-gyep mozaikok megőrzése, fenntartása, az ott található védett vagy ritka növény- és állatfajok életfeltételeinek biztosítása, a védett vagy jelölő fajok (pl. Janka sallangvirág (*Himantoglossum jankae*), leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*), magyar tarsza *Isophya costata*) védelme érdekében.

A sziklás déli lejtők és sziklás gerincek erózióveszélyes, közösségi jelentőségű élőhelyeinek, a pannon molyhos tölgyeseknek (91H0) valamint a sziklai bükkösöknek (9150) a megőrzése, véderdőként való kezelése a jelölő élőhelyek és az ott található közösségi jelentőségű fajok (Janka sallangvirág (*Himantoglossum jankae*), nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*), nagy hörcsincér (*Cerambyx cerdo*)) és védett fajok (pl.: gérbics (*Limodorum abortivum*), körislevelű nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*), bíboros kosbor (*Orchis purpurea*), méregölő sisakvirág (*Aconitum anthora*), erdei borkóró (*Thalictrum aquilegifolium*)) megőrzése érdekében.

Az Illír gyertyános tölgyesek (*Erythronia Carpinion*) (91L0); az Illír bükkösök (*Aremonia-Fagion*) (91K0); a Pannon cseres-tölgyesek (91M0); a Lejtők és sziklatörmelékek *Tilio-Acerion* erdői (9180) élőhelytípusokhoz tartozó erdők természeti állapotának megőrzése vagy javítása, idős állományaik kímélete, különös tekintettel a meredek oldalakban, völgyekben, vízmosásokban, sziklás lejtőkön elhelyezkedő állományokra.

További célkitűzések:

Az erdei élőhelyeken a termőhelyi viszonyoknak megfelelő, természetes, illetve természetközeli, a honos társulásoknak megfelelő fafajösszetételű, őshonos fafajokból álló, többkorú, a társulásra jellemző aljnövényzetű erdők megőrzése, helyreállítása, és kialakulásának elősegítése.

A természetes, illetve természetközeli állapotú erdőkben a folyamatos erdőborítást biztosító, a talaj, a lágyszárú- és a cserjeszint védelmét és a mikroklimatikus viszonyok megőrzését is biztosító gazdálkodási módok bevezetése és fenntartása.

A beavatkozást nem igénylő – védelmi rendeltetésű – erdőterületeken a természetes folyamatok zavartalan működésének biztosítása az erdészeti beavatkozások minimalizálásával.

Az özönnövények és tájidegen fajok (elsősorban a bálványfa, a fekete fenyő, az erdei fenyő, fehér akác, tövises lepényfa) további terjedésének megakadályozása, meglévő állományaik visszaszorítása, átalakítása, fertőző források csökkentése.

A holt faanyag védelme, az erdei életközösségek, különösen a holt faanyaghoz kötődő élővilág életfeltételeinek hosszú távú biztosítása.

A földtani és felszínalaktani értékek megőrzése.

A bolygatott területekkel (pl. bánya, intenzíven művelt mezőgazdasági területek) övezett természetközeli és féltermészetes élőhelyek védelmének biztosítása, cserjés pufferzónák megőrzése, kialakítása.

3.2. Kezelési javaslatok

Jelen fejezet célja a Tenkes kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület természetvédelmi célkitűzéseinek elérését elősegítő kezelési módok rögzítése.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „*A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.*”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára, megadják, hogy a jelölő értékek megőrzéséhez milyen kezelési előírás-javaslatok alkalmazása szükséges. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz. A tervkészítés időpontjában jogszabály alapján kötelezően betartandó előírásokon túli, a célokhoz illeszkedő, kívánatos kezelést megfogalmazó előírás-javaslatok iránymutatásként szolgálnak.

A „3.2.1 Élőhelyek kezelése” fejezeten belül a 3.2.1.1. – 3.2.1.3. alfejezetek a tervezési terület kezelési egységekbe csoportosított élőhelytípusaira elkülönítve határoznak meg kezelési javaslatokat. A fejezet többi alfejezete a teljes tervezési területre vonatkozó javaslatokat tartalmaz.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A) Gazdálkodáshoz nem köthető általános javaslatok:

Területrendezés

Az érintett települések településrendezési eszközeinek elkészítése, módosítása és felülvizsgálata során ügyelni kell arra, hogy a Tenkes kJTT területére vonatkozó előírások összhangban legyenek a természetvédelmi célkitűzésekkel, biztosítsák természeti és tájképi értékének megóvását. A tervezési területen építési tevékenység engedélyezése csak akkor javasolt, ha az a természetvédelmi célokkal összeegyeztethető, jelölő fajokra és élőhelyekre nincs jelentős káros hatással. Nem támogatható semmilyen használati mód vagy tevékenység, amely a természetes vagy természetszerű élőhelyek területének csökkenésével vagy állapotuk romlásával jár. Új vonalas létesítmény kialakítása a tervezési területen nem javasolt. A spontán beerdősült szántók, gyepek, szőlők újbóli művelésbe vonása természetvédelmi szempontból nem kívánatos, javasoljuk a művelési ág változtatást a kialakult állapotnak megfelelően.

Közlekedés

A gépjárművel történő közlekedésre a meglévő földutak használhatók, új utak létesítése, az utak szilárd burkolattal való ellátása nem javasolt.

Bányászat

A Natura 2000 területbe nyúlóan egy működő, és több kisebb felhagyott kőbánya található. A jelenleg is működő „Máriagyűd I.” mészkőbánya nyugati és keleti irányú bővítésére az üzemeltető több ízben jelezte szándékát a korábbi években. Ez a Natura 2000 terület további roncsolásával, értékes gyepes és erdős élőhelyek (köztük jelölő élőhelyek) megszűnésével, károsításával járna, ezért természetvédelmi szempontból a tervezési területen külszíni bányatelek bővítése vagy új bányatelek fektetése nem támogatható. A területtel közvetlenül szomszédos, vagy abba benyúló bányatelkek bolygatott felszínei és a természetközeli élőhelyek között kialakult cserjés-fás pufferezónákat javasolt megőrizni. A jelenleg érvényes engedéllyel zajló bányaművelést és az esetleges rekuviltációt is úgy kell folytatni, hogy az további gyepterületek vagy más természetközeli élőhelyek megszűnésével, károsításával ne járjon.

A terület az ökológiai hálózat övezetében található, ezért bányászati tevékenység a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó előírások alkalmazásával engedélyezhető. Az övezetben új célkitermelőhely és külfejtéses művelésű bányatelek nem létesíthető, a meglévő külfejtéses művelésű bányatelek horizontálisan nem bővíthető. (2018. évi CXXXIX. tv. 25. §).

Turizmus

A természetvédelmi szempontból legértékesebb részekben, a déli lejtő erdő-gyep mozaikjában, annak sérülékenysége miatt a turisztikai terhelés növelése nem célszerű. A turizmus és a természetvédelem közötti összhangot megfelelő tájékoztatással biztosítani lehet. Fontos a turistautak megfelelő karbantartása.

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet értelmében száznál több fő részvételével zajló közösségi és tömegsportesemény rendezéséhez, valamint a technikai jellegű sporttevékenység folytatásához a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges. A rendezvények előtt a természetvédelmi kezelővel való előzetes egyeztetés ajánlott. A terület sérülékenysége miatt technikai és motorsportok engedélyezése nem javasolt.

Vadgazdálkodás

A vad az erdei életközösség elvitathatatlan része. Az erdei életközösség védelme érdekében ugyanakkor a vadsűrűséget szabályozni szükséges. Az élőhely forráskészletét meghaladó sűrűségű nagyvadállomány káros hatása elleni fellépés elsősorban a vadászati szakterület feladata.

A területen a legnagyobb problémát a túltartott vaddisznó állomány okozza. Főleg a természetes gyepeken, de az erdők aljnövényzetében is komoly károkat okoz túrásával, a túrák helyén meginduló gyomosodással. Természetvédelmi szempontból javasolt a vaddisznó állomány drasztikus csökkentése.

A vadrágás, legelés (őz, szarvas, mezei nyúl) valószínűleg hozzájárul a gyep állapot fenntartáshoz, ugyanakkor az erdőfelújítások sikeressége érdekében megfontolandó az őz és a szarvas állomány létszámának csökkentése is, mivel ezen fajok rágásukkal veszélyeztetik az újulat felnövekedését. Fontos elkerülni a „vadcsapdák” kialakulását, vagyis a kerítések miatt a vad ne ragadjon kisebb területeken. A vadgazdálkodás során törekedni kell az érzékeny,

természetközeli állapotú erdő-gyep mozaikok területéről a vad (elsősorban a vaddisznó) elvonására. Meglevő etetők esetében ügyelni kell a gyomosodás elkerülésére, ellenőrzésére. Új vadászati létesítmény kihelyezését javasolt a helyi nemzeti park igazgatósággal egyeztetni, hogy a legérzékenyebb és természeti értékekben gazdag területek ne sérüljenek.

B) Gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok:

A kezelési egység értelmezése és a lehatárolásra vonatkozó szempontok:

Kezelési egységek (KE)

A kezelési egység az azonos kezelést igénylő élőhelyek, élőhely-komplexumok térben lehatárolt egysége. A tervezési terület élőhelytípusai, illetve azok természetességi állapota, a jelölő fajok állományainak elterjedése és a kialakult gazdálkodási módok alapján 7 kezelési egység került elkülönítésre. Az élőhelytípusok azonosítása 2018-19-ben végzett élőhelyfelmérés alapján történt. A kezelési egységek határai az élőhelyfoltokat követik, nem telekhatárokat vagy erdőrésztlet-határokat, ezért nem rögzítettek, az élőhelyfoltok esetleges átalakulásával vagy vándorlásával együtt rugalmas módosításuk szükséges. Pontos térbeli lehatárolásuk a fenntartási terv gyakorlati alkalmazása során ezen terv térképmellékletének és leírásainak iránymutatása alapján, a konkrét feladat ismeretében a területen illetékes természetvédelmi őr segítségével, a terület aktuális állapotának megfelelően a helyszínen végzendő.

KE Kód	Kezelési egység megnevezése	ÁNÉR élőhely	Natura 2000 élőhely	Jellemzők
KE1	természetes gyepek és gyep- erdő mozaikok	Az alábbi élőhelyek és mozaikjaik: G2- Mészkedvelő nyílt sziklagyep H2 - Felnyíló mészkedvelő lejtő és törmelékgyepek H3a - Köves talajú lejtősztyepppek H4 – Erdősztyepprétek, félsszáraz irtásrétek M1 - Molyhos tölgyes bokorerdők LY4 tölgyes jellegű szikla- és tetőerdők P2b - galagonyás kőkényes cserjések	6190 Pannon sziklagyepek 6240 Meszes alapközetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik 6240 Szubpannon sztyeppék 91H0 Pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens- szel (ha gyepekkel mozaikot képező kisebb állományok) 9150 Cephalanthero- Fagion közép- európai sziklai bükkösei	A Tenkes-Csukma tömb déli lejtőinek és hegygerinceinek, valamint a csarnótai Kopasz- hegy hegygerincének jellemzően száraz típusú gyepei és tölgyes jellegű, gyepekkel mozaikos erdői és bokorerdői.
KE2	degradált	OB – Jellegtelen üde		Spontán növényszeredett

	gyepek	gyepek OC – Jellegtelen száraz félszáraz gyepek OF – magaskórós ruderalis gyomnövényzet OG – taposott gyomnövényzet P2b - galagonyás kőkényes cserjések B5 – Nem zsombékoló magassásrétek		felhagyott szőlők; néhány éves parlagok; bányaudvar száraz sziklagyep felé tartó gyepei; időszakosan kiszáradó, gyomos, a vad által erősen bolygatott üde rét; vadföld, és magassásos területek is tartoznak a kezelési egységbe.
KE3	természetközeli erdők a déli lejtőkön, száraz cserjések	L1 - Mész- és melegkedvelő tölgyesek P2b – galagonyás kőkényes cserjések M1- Molyhos tölgyes bokorerdők RC - Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők	91H0 Pannon molyhos tölgyesek Quercus pubescens- szel	A Tenkes-Csukma tömb déli lejtőinek felső kétharmadában, magas természeti értékű nem degradált állományok képviselik az élőhelyet, melyek mészkedvelő tölgyes szálerdők. Részben minden bizonnyal legeltetés és erózió után felnőtt erdők, de mindenképpen különösen fajgazdagok, és magas természeti értékűek. Néhol még láthatók az egykori hegyi legelőkön meg hagyott alacsonyan, körben elágazó öreg hagyásfák is. Az élőhely sérülékeny és jelentős természeti értéket képvisel. Lassan és nehezen felújítható és lassan, nehezen regenerálódó erdők. Faanyag értékük természeti- ökológiai értékükhöz képest minden bizonnyal elenyésző. Szekély talajuk miatt az erózió veszélye jelentős.
KE4	Természetközeli erdők az északi lejtőkön, valamint üde és nedves cserjések	K2 - Gyertyános kocsánytalan tölgyesek K5 – Bükkösök L2a – Cseres kocsánytalan tölgyesek RA – Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok P2a - üde és nedves cserjések P8 - vágásterületek RC - Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők	91L0 Illír gyertyános tölgyesek (Erythronia Carpinion) 91K0 Illír bükkösök (Aremonia-Fagion) 91M0 Pannon cseres-tölgyesek 9180 Lejtők és sziklatörmelékek Tilio-Acerion erdői	A Tenkes-Csukma tömb északi lejtőinek elsősorban a lejtők felső kétharmadában található üzemtervezett, természetszerű, változatos élőhelyű erdei, sok helyen hársak dominálta, illír gyertyános-tölgyesek, kisebb részben illír bükkösök, cseres- tölgyesek és még kisebb részben törmeléklejtő-erdők vagy szurdokerdők.
KE5	degradált és tájidegen fás állományok	S1 – Ültetett akácok RC - Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők	-	A lejtők alján vagy a laposabb tetőszerű területeken található másodlagos fás állományok mind az északi, mind a déli

		RDa - Őshonos lombos fajokkal vegyes fenyves származékerdők RDb – Őshonos lombos fajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők S3 – Egyéb tájidegen lombos erdők P2b - galagonyás kőkényes cserjések		hegyoldalakon, mind a Tenkes-Csukma tömbben, mind a csarnótai Kopasz hegyen. Spontán állományok régen felhagyott művelt területek helyén, illetve telepítések, ültetvények. Akácok, diós, juharos állományok; átalakuló idegenhonos állományok (pusztuló fenyők alá települő hazai fajok), visszaszoruló akácok spontán települő hazai fajokkal (mezei juhar, virágos kőris, hegyi szil), valamint telepített vörös tölgy, fekete dió, mézgás éger állományok.
KE6	Inváziós fásszárúak spontán állományai	S6 - Nem őshonos fajok spontán állományai	-	Bálványfa, akác, orgona, fekete fenyő, tövises lepényfa spontán állományai.
KE7	Szőlők, kertek, szántók	T6 – Extenzív szántók T7 – Intenzív szőlő T8 – Extenzív szőlők és gyümölcsösök OC – Jellegtelen száraz félszáraz gyepek	-	A terület északi szélén több művelt terület is található, ezek kis parcellák vagy nagyobb szőlőbirtokok, szántók; prérházak környéke kaszált gyeppel, benne gyümölcsfák és/vagy hazai fák (dió, hárs) és akác.
KE8	Roncsolt területek	U4 – telephelyek, roncssterületek U6 – nyitott bányaterületek U11 – út és vasút	-	Lokátor és telephelye, a kőbánya telkének tervezési területre nyúló részei.

A kezelési egységek lehatárolását ld. a 3.2.5 fejezetben.

KE-1 - természetes gyeperdő mozaikok

(a) Kezelési egység kódja: KE-1

(b) Kezelési egység meghatározása: természetes gyeperdő mozaikok

A Tenkes-Csukma tömb déli lejtőinek és hegygerinceinek, valamint a csarnótai Kopasz-hegy hegygerincének jellemzően száraz típusú gyepei és tölgyes jellegű, gyepekkel mozaikos erdei és bokorerdei. Nem tartoznak ide azok a mészkedvelő tölgyes (L1) nagyobb területű állományok, melyek gyepekkel nem mozaikosak. A gyepfoltok jelentős hányada erdő művelési ágban van, ezért az erdőterületekre vonatkozó jogszabályokat és előírásokat is figyelembe kell venni a kezelés során.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

Az alábbi élőhelyek és mozaikjaik:

- G2- Mészkedvelő nyílt sziklagyep
- H2 - Felnyíló mészkedvelő lejtő és törmelékgyepek
- H3a - Köves talajú lejtősztyepp
- H4 – Erdősztyepprétek, félszáraz irtásrétek
- M1- Molyhos tölgyes bokorerdők
- LY4 tölgyes jellegű szikla- és tetőerdők
- P2b - galagonyás kökényes cserjések

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

- 6190 Pannon sziklagyepek
- 6240 Meszes alapkőzetű féltermészetes száraz gyepek és cserjésedett változataik
- 6240 Szubpannon sztyeppék
- 91H0 Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel (ha gyepekkel mozaikot képező kisebb állományok)
- 9150 *Cephalanthero-Fagion* közép-európai sziklai bükkösei

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

- Janka sallangvirág (*Himantoglossum jankae*)
- leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*)
- szarvasbogár (*Lucanus cervus*)
- havasi cincér (*Rosalia alpina*)
- magyar tarsza (*Isophya costata*)

Érintett, egyéb védett fajok:

- szarvasbangó (*Ophrys oestriifera*), fehér csüdfű (*Astragalus vesicarius subsp.albidus*), ezüstös útifű (*Plantago argentea*), vitézkosbor (*Orchis militaris*), tarka kosbor (*Orchis tridentata*), bíboros kosbor (*Orchis purpurea*), puszta meténg (*Vinca herbacea*), agárkosbor

(*Orchis morio*), őszi füzérteker (Spiranthes spiralis), csinos árvalányhaj (Stipa pulcherrima), pókbangó (Ophrys sphegodes), méhbangó (Ophrys apifera), fekete kökörcsin (Pulsatilla pratensis subsp. nigricans), borzas len (Linum hirsutum), árlevelű len (Linum tenuifolium), tarka nőszirm (Iris variegata), csillagöszirózsa (Aster amellus), gömbtermesű sárma (Ornithogalum sphaeocarpum), méregölő sisakvirág (Aconitum anthora), magyar repcsény (Erysimum odoratum), jerikói lonc (Lonicera caprifolium), epergyöngyike (Muscari botryoides), erdei borkóró (Thalictrum aquilegifolium), gérbics (Limodorum abortivum), pázsitos nőszirm (Iris graminea), pirítógökér (Tamus communis), bakszarvú lepkeszeg (Trigonella gladiata), magyar pikkelypáfrány (Ceterach javorkeanum), adriai varjúháj (Sedum acre subsp. neglectum), dalmát csenkesz (Festuca dalmatica), borzas szulák (Convolvulus cantabrica), bunkós hagyma (Allium sphaerocephalon), tarka nőszirm (Iris variegata), csinos árvalányhaj (Stipa pulcherrima), hangyabogáncs (Jurinea mollis), selymes boglárka (Ranunculus illyricus), Óriás szegfű (Dianthus giganteiformis), nagyzezerjófű (Dictamnus albus), vitézvirág (Anacamptis pyramidalis), majomkosbor (Orchis simia), tavaszi hérics (Adonis vernalis), imádkozó sáska (Mantis religiosa), zöld gyík (Lacerta viridis), fali gyík (Podarcis muralis), rézsikló (Coronella austriaca).

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési javaslatok alapja a zavartalanság biztosítása mellett a gyepfoltok és a bokorerdő, ill. mészkedvelő tölgyes foltok mozaikos megőrzése, a gyepfoltok jelentős zsugorodásának, becserjésedésének megelőzése.

Az értékes lágyszárú növényzet megóvása érdekében a gyepfoltok karbantartását szükség esetén kézi cserjeirtással javasolt elvégezni és a letermelt szervesanyagot el kell távolítani a gyepről. Az őshonos cserjefajok megőrzése a gyepekben kb. 15 %-os borításig javasolt, de nagyobb borítás esetén a cserjék visszaszorítása szükséges).

Kis állatlétszámmal történő legeltetés, vagy évi maximum egyszeri kaszálás a természetes szukcesszió folyamatát visszafogja, növeli a fajgazdagságot, pionír felszíneket teremt, ahol a szukcesszió újra indulhat, és egyes ritka pionír fajok (pl. több orchidea faj, bakszarvú lepkeszeg) is új lehetőséget kapnak szaporodásra, megtelepedésre. A sziklagyepek szinte soha nem foglalnak el nagy területeket, hanem mozaikosan élnek más gyepekkel és erdőkkel. A mozaikosság fenntartása a lejtősztyepp, a karsztbokorerdő, illetve a tetőerdő és sokszor a molyhos tölgyes szálerdő élőhelyekkel is fontos. A mozaikosság növeli az élőhelyek stabilitását, ami az esetleges degradáló hatások és a klímaváltozás hatásai mellett is segítheti a fajkészlet, fajgazdagság fennmaradását.

A gazdasági hasznosítás a gyepfoltok nehéz megközelíthetősége miatt legfeljebb a hegylábi területeken merülhet fel, de mivel ezek a (sok esetben kipusztult szőlők helyén kialakult) gyepek mára védett fajok sokaságának nyújtanak élőhelyet, újbóli intenzív művelésbe vonásuk nem javasolt.

Kiemelten fontos a terület idegenhonos fajoktól való megóvása. Elsősorban a csarnótai Kopasz-hegy Kis-hegyi területén az egykori bánya környezetében jelentős a bálványfa, valamint az orgona, és néhol az akác jelenléte. Javasolt a bálványfa eltávolítása (különösen a magtermő egyedeké), illetve az akác és az orgona terjedésének megelőzése. A gyepek közelében található fekete fenyők eltávolítása erősen javasolt a gyepeken való terjedés megakadályozása érdekében.

Ebbe a kezelési egységbe soroltuk a gyepekkel szintén mozaikos tetőerdőket is. Természetvédelmi jelentőségük miatt figyelmet érdemelnek, termelésből való kivonásuk, illetve talajvédelmi rendeltetésük fenntartása továbbra is javasolt, területükön természetvédelmi szempontból semmilyen fahasználat nem javasolt. Viszonylagos zavartalanságuk megőrzése érdekében minden beavatkozás csak természetvédelmi céllal és természetkímélő módszerekkel végzendő.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírásjavaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól

A gyepfoltok részben kivett, részben gyp (rét) és erdő művelési ágú területeken helyezkednek el, egy részük az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott üzemtervezett erdő, ezért az ilyen területekre az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény és annak végrehajtásáról szóló 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet, valamint a Vajszlói Erdőtervezési Körzet körzeti erdőtervének előírásai is érvényesek.

Javasolt előírások:

GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon munkavégzés nem megengedett.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fás szárúak mechanikus irtása.
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsmérő megjelölése nélkül) megőrzése.

GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedek vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY68	Legeltethető állatfaj: juh.
GY118	Élőhelyrekonstrukció.
E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeleiben a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökerdő vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E76	Erdőssztepp erdők füves részeinek fenntartása
E85	A hagyásfák, hagyásfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
VA03	A területen szóró, vadetető, sózó nem létesíthető.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A természetes vagy természetközeli állapotú élőhely megőrzése leginkább a zavartalanság biztosításával lehetséges. Legfeljebb az inváziós vagy tájidegen fajok (pl.: fekete fenyő) állományait kell figyelemmel kísérni.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységhez tartozó területek a Tenkes kjtt legjelentősebb természeti értékkel rendelkező, kiemelt jelentőségű élőhelyeinek képviselői, melyeken nagy egyedszámban találhatók védett és fokozottan védett fajok. Ezekben az erdőkben is él – bár nem ez a legfőbb élőhelye - a terület egyik legjelentősebb természeti értékének számító, a kijelölés alapjául is szolgáló dekoratív orchideánk, a Janka-sallangvirág (*Himantoglossum jankae*). Ezen erdő-gyep mozaikok megőrzése (mind méretben mind természetességi értékekben) alapvető fontosságú a teljes Natura 2000 terület védelmi céljainak megvalósításához.

KE-2 - Degradált gyepek

(a) Kezelési egység kódja: KE-2

(b) Kezelési egység meghatározása: degradált gyepek

Ebbe a kezelési egységbe a leromlott természetességű, többnyire bolygatott gyepek, spontán növényesedett felhagyott szőlők, parlagok, bányaudvar fajszegény gyepei, időszakosan kiszáradó, gyomos, a vad által erősen bolygatott üde rétek és vadföldek tartoznak.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

B5 – Nem zsombékoló magassásosok

OB – jellegtelen üde gyepek

OC – jellegtelen száraz, félszáraz gyepek

OCxP2b – részben cserjésedett jellegtelen gyepek, több éves parlag

OF - Magaskórós ruderalis gyomnövényzet

OG – Taposott gyomnövényzet és ruderalis iszapnövényzet

Érintett Natura 2000 élőhelyek és fajok: -

Érintett, egyéb védett fajok: -

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Az ide tartozó gyepek jelenlegi állapotának kialakulásához többnyire a gazdálkodás (szőlőművelés, legeltetés, bányaművelés) megszűnése vezetett. Kisebb méretű, természetvédelmi szempontból nem jelentős területek. Néhol erősen cserjésednek, legnagyobb veszélyt a tájidegen fajok (akác, orgona, bálványfa) megjelenése és terjedése jelenti rájuk. Legelőként vagy kaszálóként hasznosíthatók, gyepeként való fenntartásuk érdekében rendszeres cserjeirtás is szükséges, azonban a természetes szukcesszió érvényesülése, honos fajokkal való cserjésedésük, erdősödésük is elfogadható természetvédelmi szempontból. Az üde rétek és a magassásos esetében a megfelelő talajvízszint tartása is szükséges.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírásjavaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

Javasolt előírások:

GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY26	Inváziós fás szárúak mechanikus irtása.
GY27	Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
GY28	A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése.
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni.
GY34	Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető.
GY118	Élőhelyrekonstrukció.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Legfőbb élőhelyfejlesztési lehetőség a gyepek további gyomosodásának, köztük az inváziós fajok térhódításának megakadályozása. A szukcesszió előrehaladtával, őshonos állomány esetén a természetes úton való beerdősülés is megfelel a természetvédelmi céloknak.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A szóban forgó gyepek és sásosok esetében a gyomosodás akadályozása, üde és vizes élőhelyeken pedig a kiszáradás akadályozása esetén az élőhelyek természetességi értéke javítható, de esetleges beerdősülésük sem tekinthető természetvédelmi szempontból kedvezőtlennek, amennyiben nem tájidegen fajok nőnek fel rajtuk.

KE-3 - Természetközeli erdők a déli lejtőkön, száraz cserjések

(a) Kezelési egység kódja: KE-3

(b) Kezelési egység meghatározása: természetközeli erdők a déli lejtőkön, száraz cserjések

A Tenkes-Csukma tömb déli lejtőinek felső kétharmadában található, magas természeti értékű mészkedvelő tölgyes szálerdők tartoznak ide (molyhos tölgyes szálerdők), köztük néhol letörpült bokorerdőfoltokkal. Részben minden bizonnyal legeltetés és erózió után felnőtt erdők, de mindenképpen különösen fajgazdagok, és jó természetességűek. Néhol még láthatók az egykori hegyi legelőkön meghagyott alacsonyan, körben elágazó öreg hagyásfák is. Sérülékeny, lassan és nehezen felújítható és lassan, nehezen regenerálódó erdők. Faanyag értékük természeti-ökológiai értékükhöz képest minden bizonnyal elenyésző. Sekély talajuk miatt az erózió veszélye jelentős.

A mészkedvelő tölgyesek helyén néhol a kopárfásítás során telepített kisebb fekete fenyvesek vagy néhány példányos kis fekete fenyő csoportok vannak. Ezen egykori fenyvesek az elmúlt években fokozatosan kiritkultak, virágos kőrissel, cserjékkel és molyhos tölgyesek aljnövényzetének fajaival települtek és települnek vissza. Úgy tűnik a hegységben a fekete fenyő öreg példányai, öreg állományai maguktól is fokozatosan kiszorulnak.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

L1 - Mész- és melegkedvelő tölgyesek
P2b – galagonyás kökényes cserjések
M1- Molyhos tölgyes bokorerdők
RC - Óshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

91H0 Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

Janka sallangvirág (*Himantoglossum jankae*)
szarvasbogár (*Lucanus cervus*)
szarvas álganéjtúró (*Bolbelasmus unicornis*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

bíboros kosbor (*Orchis purpurea*), tarka nőszirm (*Iris variegata*), méregölő sisakvirág (*Aconitum anthora*), magyar repcsény (*Erysimum odoratum*), jerikói lonc (*Lonicera caprifolium*), epergyöngyike (*Muscari botryoides*), erdei borkóró (*Thalictrum aquilegiifolium*), gérbics (*Limodorum abortivum*), pázsitos nőszirm (*Iris graminea*), pirítógökér (*Tamus communis*), bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*), tarka nőszirm (*Iris variegata*),

csinos árvalányhaj (*Stipa pulcherrima*), hangyabogáncs (*Jurinea mollis*), selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*), óriás szegfű (*Dianthus giganteiformis*), nagyzezerjófű (*Dictamnus albus*), vitézvirág (*Anacamptis pyramidalis*), majomkosbor (*Orchis simia*), illatos hunyor (*Helleborus odorus*), szúrós csodabogyó (*Ruscus aculeatus*), olasz müge (*Asperula taurina*), fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*), imádkozó sáska (*Mantis religiosa*), zöld gyík (*Lacerta viridis*), fali gyík (*Podarcis muralis*), rézsikló (*Coronella austriaca*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Gyenge regenerálódóképességük és az erózióveszély miatt is mindenképpen kíméletre szorulnak. Nagyrészt jelenleg is talajvédelmi rendeltetésű, faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódban kezelt erdők. Továbbra is javasolt a gazdasági célú hasznosítás kerülése, a véderdőként való kezelés. Beavatkozásra csak az inváziós és tájidegen fajok egyedeinek eltávolítása érdekében lehet szükség, pl. a magról újuló fekete fenyő példányokat javasolt lehetőség szerint egyenként kitermelni, eltávolítani. Ha nagyobb állományú fenyvesek termelésére kerül sor, javasolt a fokozatos, mozaikos kivitelezés, a meredek lejtőkön a lejtőre merőleges talajfogó sávok, foltok visszahagyása, a honos elegyfajok a cserje- és gyepszint kímélete. Az idős, még a legeltetés időszakából fennmaradt őshonos faegyedeket minden állományban javasolt megőrizni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírásjavaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

Az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény és annak végrehajtásáról szóló 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet, valamint a Vajszlói Erdőtervezési Körzet körzeti erdőtervének előírásai is érvényesek.

Javasolt előírások:

E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökerdő vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és az állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során az idegenhonos növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.

E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E23	A kijelölt egyéb részletek (tisztás, cserjés, erdei vízfolyás és tó, kopár) részleges vagy teljes háborítatlanságának biztosítása.
E25	Erdészeti termékek szállításának, faanyag közelítésének korlátozása gyepterületen, tisztáson (a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok védelme érdekében).
E33	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése.
E38	Őshonos fafajú állományok véghasználata során átlagosan 5-20% területi lefedettséget biztosító mikroélőhelyek visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában.
E51	Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. <i>(Megjegyzés: a termőhelynek megfelelően gyertyános – kocsánytalan tölgyes, bükkös, és cseres-tölgyes állományok kialakítása kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk, csertölgy, molyhos tölgy, virágos kőris, hárs fajok, mezei szil, mezei juhar, hegyi juhar, vadgyümölcsfák felújításával, illetve természetes felújulásának elősegítésével.)</i>
E61	Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a tájhonos fafajok tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználata és felújítása során a természetes cserje- és lágyszárú szint kímélete, valamint a talajtakaró megóvása.
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a tájhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások

	betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.
E85	A hagyasfák, hagyasfacsoportok fenntartása a fák természetes pusztulásáig.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A legfontosabb természetvédelmi kezelések az élőhelyrekonstrukciót is szolgálják. A természetes vagy természetközeli állapotú erdők megőrzése elsősorban zavartalanságuk biztosításával érhető el. Minden beavatkozás esetén lehetőség szerint kerülni kell az élőhelyet esetlegesen veszélyeztető vegyszerhasználatot és gépi munkavégzést.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységhez tartozó területek a Tenkes kjtt legjelentősebb természeti értékkel rendelkező jelölő élőhelyeinek képviselői, köztük kiemelt jelentőségű jelölő élőhelyekkel, nagy faj és egyedszámú védett és fokozottan védett fajokkal. Itt is megtalálható a terület egyik legjelentősebb természeti értéke, a kijelölés alapjául is szolgáló Janka sallangvirág (*Himantoglossum jankae*). Az élőhely méretének és természetességi értékének megőrzése alapvető fontosságú a teljes Natura 2000 terület védelmi céljainak megvalósításához.

KE-4 - Természetközeli erdők az északi lejtőkön, valamint üde és nedves cserjések

a) Kezelési egység kódja: KE-4

(b) Kezelési egység meghatározása: Természetközeli erdők az északi lejtőkön, valamint üde és nedves cserjések

A Tenkes-Csukma tömb északi lejtőinek elsősorban a lejtők felső kétharmadában található üzemtervezett, természetszerű, változatos élőhelyű erdei. Több helyen hársak domináltak, illír gyertyános-tölgyesek, kisebb részben illír bükkösök, cseres-tölgyesek és még kisebb részben törmelékletű-erdők vagy szurdokerdők sérülékeny, kis területű erdőállományai.

c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

K2 - Gyertyános kocsánytalan tölgyesek

K5 – Bükkösök

L2a – Cseres kocsánytalan tölgyesek

RA – Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok

P2a - üde és nedves cserjések

P8 - vágásterületek

RC - Őshonos fafajú keményfás jellegű erdők

Érintett Natura 2000 élőhelyek:

91L0 Illír gyertyános tölgyesek (*Erythronia Carpinion*)

91K0 Illír bükkösök (*Aremonia-Fagion*)

91M0 Pannon cseres-tölgyesek

9180 Lejtők és sziklatörmelékek *Tilio-Acerion* erdői

Érintett közösségi jelentőségű fajok:

nagy hősincér (*Cerambyx cerdo*)

havasi cincér (*Rosalia alpina*)

skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)

szarvasbogár (*Lucanus cervus*)

gyászincér (*Morimus funereus*)

Érintett, egyéb kiemelt fajok:

turbánliliom (*Lilium martagon*), gímpáfrány (*Phyllitis scolopendrium*), karéjos vesepáfrány (*Polystichum aculeatum*), díszes vesepáfrány (*Polystichum setiferum*), hóvirág (*Galanthus nivalis*), olasz müge (*Asperula taurina*), tarka lednek (*Lathyrus venetus*), madárfészekkosbor (*Neottia nidus-avis*), vitézvirág (*Anacamptis pyramidalis*), szártalan kankalin (*Primula vulgaris*), epergyöngyike (*Muscari botryoides*), pirítógökér (*Tamus communis*), illatos hunyor (*Helleborus odorus*), szúrós csodabogyó (*Ruscus aculeatus*), lónyelvű csodabogyó (*Ruscus hypoglossum*), kerti holdviola (*Lunaria annua*), jerikói lonc (*Lonicera caprifolium*),

farkasölő sisakvirág (*Aconitum vulparia*), magyar zergevirág (*Doronicum hungaricum*), széleslevelű nőszőfű (*Epipactis helleborine*), fehér madársisak (*Cephalanthera damasonium*), kardos madársisak (*Cephalanthera longissima*), házi berkenye (*Sorbus domestica*), fehér sarkvirág (*Platanthera bifolia*), lgeti szőlő (*Vitis sylvestris*), nemes májvirág (*Anemone hepatica*), gömbtermésű sárma (*Ornithogalum sphaeocarpum*), méregölő sisakvirág (*Aconitum anthora*), magyar repcsény (*Erysimum odoratum*), erdei borkóró (*Thalictrum aquilegifolium*), gérbics (*Limodorum abortivum*), pázsitos nőszirm (*Iris graminea*), bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*), tarka nőszirm (*Iris variegata*), tarka nőszirm (*Iris variegata*), hangyabogáncs (*Jurinea mollis*), selymes boglárka (*Ranunculus illyricus*), Óriás szegfű (*Dianthus giganteiformis*), nagyezerjófű (*Dictamnus albus*), kis apollólepké (*Parnassius mnemosyne*), közönséges lábatlan gyík (*Anguis fragilis*), kis szarvasbogár (*Dorcus parallelipedus*), kis höscincér (*Cerambyx scopolii*), diófa cincér (*Aegosoma scabricorne*), erdei béka (*Rana dalmatiana*), fürge gyík (*Lacerta agilis*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kis területű hegység hazai viszonyok között elsősorban leginkább itt jellemző illír típusú erdei közösségei régóta állnak erdőművelés alatt, így az eleve sem nagy és az abból megmaradt természetközeli erdei élőhelyek mérete már elérhette azt a kritikus szintet, ami az elszigeteltség mellett egyre nehezebben fogja újratermelni az ezekre az életközösségekre jellemző fajgazdagságot. Az őshonos fafajokból álló, gyakran közösségi jelentőségű jelölő élőhelynek minősülő állományok fennmaradását a folyamatos erdőborítást biztosító gazdálkodási módokkal lehet biztosítani. Az erdőművelés során lehetőség szerint az örökzöldként való kezelés, vagy a kis területű beavatkozások, időben hosszan elnyújtott felújítások, és / vagy talajfogó és egyben árnyékoló, mikroklímát javító facsoportok, cserjecsoportok meghagyása javasolt. A véghasználatokkal érintett területen a még megmaradó aljnövényzetet és a talaj élővilágát (gombák és más lebontó szervezetek) olyan sokkhatás érheti, ami egyes fajok végleges eltűnéséhez vezethet. A kis területű vagy időben elnyújtott beavatkozások, árnyékoló facsoportok, cserjék meghagyása a területen, majd a folyamatos erdőborításra áttérés a kiegyenlítettebb mikroklimatikus viszonyok megőrzésével segítheti a talaj és az aljnövényzet élővilágának túlélését. A meredek lejtőkön az erózióveszély igen jelentős. Ennek csökkentése érdekében a kis területű véghasználatokon túl a véghasználati terület alakját és a lejtését is javasolt figyelembe venni, összehangolni a minél kisebb talajpusztulás érdekében.

Az erdő életközösségének diverzitását, a jelölő xilofág fajok állományainak állapotát jelentősen befolyásolja a holtfa mennyisége, ezért a lehetőleg nagyobb átmérőjű ($d > 25\text{cm}$), álló- és fekvő holtfa folyamatos jelenlétét javasolt biztosítani.

Az erdőfelújítások, az ápolási és nevelési munkák, valamint az előhasználatok során is a termőhelynek megfelelő fajkészletű, elegyes, természetyszerű szerkezetű, többkorú állományok kialakítása javasolt.

Bár a klímaváltozás hosszútávon kedvezőtlen körülményeket ígér a terület bükkösei számára, jelentős természeti értékük miatt állományaik megőrzése, a bükk elegyfaként, facsoportként való használata, állományaik természetes felújulásának elősegítése javasolt.

A szurdok és törmelékletű- illetve sziklaerdők igen kicsiny méretűek, ezek esetében sérülékeny termőhelyük, természeti értékeik, nehéz felújíthatóságuk, és az erózióveszély miatt állományaiknak (és a befoglaló erdő egy puffervonaljának) faanyagtermelést nem szolgáló

véderdőként való kezelése javasolt. Szinte mind igen kicsi állományok, így akár hagyásfacsoportként is kezelhetők.

A természetyszerű cseres-tölgyes fragmentum-állományokban is aljnövényzetet kímélő gazdálkodási módok választása, valamint a monokultúras csertölgy telepítésekben a hazai elegyfajok arányának növelése javasolt.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

Az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény és annak végrehajtásáról szóló 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet, valamint a Vajszlói Erdőtervezési Körzet körzeti erdőtervének előírásai is érvényesek.

Javasolt előírások:

E03	A közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átmeneti, örökerdő vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E12	A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása.
E13	Állománynevelés során a nyiladékok és az állományszélek felé legalább 5 m széles erdőszegély létrehozásának elősegítése vagy a meglévők fenntartása. Az elő- és véghasználatok során az idegenhonos növények eltávolítása (az őshonos növényekre nézve kíméletes módszerekkel).
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.
E17	Az emberek testi épségét, közlekedést és épületeket nem veszélyeztető (az erdei élőhelyek fenntartását kiemelten szolgáló) lábon álló holtfák meghagyása.
E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E27	A természetes erdőtársulás/közösségi jelentőségű élőhely megfelelő állományszerkezetének kialakítása érdekében a nevelővágások során az alsó lombkorona- és a cserjeszint kialakítása, a kialakult szintek megfelelő záródásának fenntartása.

E28	Természetes-, természetszerű- és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fajok eltávolítása.
E33	Természetes, természetszerű és származék erdőkben a tarvágás mellőzése.
E44	Fakitermelés augusztus 15. és február 1. között.
E51	Felújítás tájhonos fajokkal, illetve célállománnyal. <i>(Megjegyzés: a termőhelynek megfelelően gyertyános – kocsánytalan tölgyes, bükkös, és cseres-tölgyes állományok kialakítása, kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk, csertölgy, molyhos tölgy, virágos kőris, hárs fajok, mezei szil, mezei juhar, hegyi juhar, vadgyümölcsfák felújításával, illetve természetes felújulásának elősegítésével.)</i>

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A természetközeli erdei élőhelyek növényösszetételében az idegenhonos fajok elegyarányának csökkentése, térnyerésük megállítása, a természetes folyamatok következtében kialakuló lécekben az idegenhonos, inváziós növényfajok megtelepedésének megelőzése, a termőhelynek megfelelő honos fajok felújulásának elősegítése a cél.

A természetközeli erdőszerkezet megőrzése, illetve kialakítása érdekében kímélő, folyamatos erdőborítást biztosító használati módok, vagy a faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód javasolható.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az illír jelleget mutató erdei élőhelyek fenntartása hazánk élőhelydiverzitásának megőrzése, és az itt élő védett, fokozottan védett és közösségi jelentőségű fajok megőrzése érdekében is fontos. A Natura 2000 terület erdei, mint hazánk legdélebbi, dombvidéki erdei képviselik leginkább a hazai erdők közül azokat az illír (faji-élőhelyi) jellegeket számos ritka és védett fajjal, melyek megőrzése fontos természetvédelmi cél. Sérülékeny, kis területű maga a hegység élővilága is, és maguk az erdőállományok is. Össz-erdei élőhelyeinek változatosságát és az erdőállományokon belüli élőhelyi változatosságot is javasolt fenntartani.

KE-5 - Degradált és tájidegen fás állományok

(a) Kezelési egység kódja: KE-5

(b) Kezelési egység meghatározása: degradált és tájidegen fás állományok

A lejtők alján vagy a laposabb tetőszerű területeken található gyengébb természetességű, másodlagos fás állományok mind az északi, mind a déli hegyoldalakon, a Tenkes-Csukma tömbben és a csarnótai Kopasz hegyen. Régen felhagyott szőlők helyén kialakult spontán állományok, illetve telepítések, ültetvények. Jellemző fafajok az akác, dió, fenyő és juhar fajok. Egyes állományrészekben spontán átalakulás indult meg: a pusztuló fenyők vagy visszaszoruló akác alatt hazai fajok újulnak (mezei juhar, virágos kőris, hegyi szil). Kisebb arányban találhatók telepített vörös tölgy, fekete dió, mézgás éger dominálta állományok, de előfordulnak bálványfával vegyes fafajú részek is.

c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

S1 – Ültetet akácosok

RC - Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők

RDa - Őshonos lombos fajokkal vegyes fenyves származékerdők

RDb – Őshonos lombos fajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők

S3 – Egyéb tájidegen lombos erdők

P2b - galagonyás kökényes cserjések

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett közösségi jelentőségű fajok: -

Érintett, egyéb kiemelt fajok: -

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez soroltuk azokat a nem természetstílusú erdőket, idegenhonos állományokat vagy idegenhonos fajokkal vegyes állományokat melyek esetében a szerkezetátalakítás, a természetközeli fafaj- és állományszerkezet kialakítása a hosszútávú természetvédelmi cél: a fekete fenyvesek és erdei fenyővel vegyes állományok őshonos lombos állományokká, az elegyetlen akácosok őshonos egyéb lombkegyes akácossá, majd őshonos lombos állományokká alakítása, az egyszintű erdők többszintessé tétele, a termőhelyi adottságoknak megfelelő, természetstílusú szerkezetű és fajösszetételű állományok fokozatos kialakítása.

A déli lejtőkön az egykori kopárfásítás során telepített fekete fenyves monokultúrák az elmúlt időszakban jelentős spontán átalakuláson estek át. A száradás vagy gombabetegség miatt kipusztuló, kidőlő vagy leégett fenyvesek helyét a hegységre jellemző cserjék és virágos kőris hódítják meg és a fenyvesek körül a gyepek fajtái is szépen települnek vissza. Az ilyen

erdők általában kevésbé megközelíthető, meredek lejtőkön találhatók. Ezen állományokban nincs szükség aktív beavatkozásra, elegendő, ha hagyjuk érvényre jutni a spontán megindult pozitív folyamatokat.

Természetvédelmi szempontból az akác nagyobb problémát jelent, mivel rendkívül jól sarjad, agresszíven terjed, és jelentősen átalakítja, degradálja az élőhelyeket. Mindemellett gazdasági szempontból sok előnnyel bír, és többnyire csak jelentős költséggel átalakítható állományokat alkot. Az egy ütemben történő szerkezetátalakítás ezért nem reális cél, de a termőhely teljes leromlásának megakadályozása, valamint a környező értékes élőhelyek fertőződésének megelőzése érdekében mindenképpen javasolt törekedni a faj visszaszorítására a területen.

Tájidegen fajok állományaiban az őshonos fajok egyedeinek védelmét javasolt biztosítani minden korosztályban, így a felújításkor lehetőség szerint a spontán őshonos újlutra javasolt alapozni és minél nagyobb arányú őshonos elegyet javasolt ültetni illetve vetni is. Az előhasználatok során a fakitermelések lehetőleg ne érintsék az őshonos fajok egyedeit, véghasználatkor pedig hagyásfaként, hagyásfacsoporthként maradjanak vissza a területen. Az erdőgazdálkodás során ügyelni kell a természetközeli (vagy csak kevésbé degradálódott) állapotú aljnövényzet lehető legkisebb mértékű bolygatására.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás javaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

Az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény és annak végrehajtásáról szóló 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet, valamint a Vajszlói Erdőtervezési Körzet körzeti erdőtervének előírásai is érvényesek.

Javasolt előírások:

E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E30	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
E54	Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása. <i>(Megjegyzés: a termőhelynek megfelelően gyertyános – kocsánytalan tölgyes, bükkös, és cseres-tölgyes állományok kialakítása; kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk, csertölgy, molyhos tölgy, virágos kőris, hárs fajok, mezei szil, mezei juhar, hegyi juhar, vadgyümölcsfák felújításával, illetve természetes felújulásának elősegítésével.</i> A jelentős technikai nehézségek és költségigény miatt az akác teljes átalakítása több ciklus alatt is elvégezhető, pályázati források igénybevétele javasolt.)

E55	Természetes, természetszerű és származék erdőkkel határos erdőterületek felújítása tájhonos fajokkal, illetve célállománnyal.
E56	Természetközeli állapotú fátlan élőhelyekkel határos erdőterületek felújítása tájhonos fajokkal, illetve célállománnyal. (Megjegyzés: a termőhelynek megfelelően gyertyános – kocsánytalan tölgyes, bükkös, és cseres-tölgyes állományok kialakítása; kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk, csertölgy, molyhos tölgy, virágos kőris, hárs fajok, mezei szil, mezei juhar, hegyi juhar, vadgyümölcsfák felújításával, illetve természetes felújulásának elősegítésével.)
E57	Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. (Megjegyzés: pl. kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk, csertölgy, molyhos tölgy, virágos kőris, magas kőris, hárs fajok, mezei szil, mezei juhar, hegyi juhar, vadgyümölcsfák)
E58	Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása.
E62	Az idegenhonos és tájidegen fafajú faállományok véghasználatára és felújítása során a természetes cserje- és lágyszárú szint kímélete, valamint a talajtakaró megóvása.
E63	Tájidegen fajokból álló erdősítés legalább 20% elegyarányban tájhonos fajokkal elegyítendő.
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználatára során a tájhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egységhez soroltuk azokat a nem természetszerű erdőket, melyek esetében a természetközeli fafaj- és állományszerkezet kialakítása a javasolt cél. Ezekben lehetőség szerint törekedni kell a szerkezetátalakításra az idegenhonos, különösen a spontán is terjedő idegenhonos fafajok lecserélésére.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

Az idegenhonos vagy azokkal vegyes fafajú erdőállományok a természetes, őshonos állományok számára is alkalmas termőhelyeken tenyésznek. Visszaszorításuk fontos természetvédelmi cél a környező értékesebb élőhelyek fertőződésének megelőzése érdekében is. Ennek legjobb módja a véghasználatot követő szerkezetátalakítás, illetve az előhasználatok során az őshonos fajok egyedeinek kímélete.

KE-6 - Inváziós fásszárúak spontán állományai

(a) Kezelési egység kódja: KE-6

(b) Kezelési egység meghatározása: inváziós fásszárúak spontán állományai

Ebbe a kezelési egységbe soroltuk a spontán megjelenő elegyetlen bálványfa, akác, orgona, fekete fenyő, tövises lepényfa állományait.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

S6 - nem őshonos fajok spontán állományai

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett közösségi jelentőségű fajok: -

Érintett, egyéb kiemelt fajok: -

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A bálványfa állományok jelentős természetvédelmi károkat okoznak, a fajra jellemző allelopatikus hatás miatt gátolják más fajok megjelenését, fennmaradását az állományokban. A bálványfásokat a termővé válás előtt célszerű lenne letermelni, és a felújítást fafajcserével végezni, atermőhelynek megfelelően gyertyános – kocsánytalan tölgyes, bükkös, és cseres-tölgyes állományok kialakításával; pl. kocsánytalan tölgy, gyertyán, bükk, csertölgy, virágos kőris, hárs fajok, mezei szil, mezei juhar, hegyi juhar, és vadgyümölcs fajok alkalmazásával. A felújítást megelőzően a bálványfa vegyszeres irtása is szükséges lehet a természetvédelmi célok elérése érdekében.

A spontán akácosodott területeken hasonló kezelés lehetséges, mert ezek általában gyepterületeket érintenek, ahol a gyepterület fenntartása az elsődleges cél.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírásjavaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a NATURA 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól

Az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény és annak végrehajtásáról szóló 61/2017. (XII. 21.) FM rendelet, valamint a Vajszlói Erdőtervezési Körzet körzeti erdőtervének előírásai is érvényesek.

Javasolt előírások:

E30	Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is.
E54	Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása.
E55	Természetes, természetszerű és származék erdőkkel határos erdőterületek felújítása tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal.
E56	Természetközeli állapotú fátlan élőhelyekkel határos erdőterületek felújítása tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal.
E64	Az idegenhonos és tájidegen fafajú erdők véghasználata során a tájhonos fafajok egyedeinek meghagyása (az alsó- és lehetőség szerint a cserjeszintben is).
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:
	• Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése.
	• Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember.
	• Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással.
	• Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják.
	• Erdészeti felhasználásra engedélyezett készítmények alkalmazása (az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában).
	• Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer.
	• Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében levélen felszívódó gyomirtó alkalmazása, csöppenésmentes kijuttatással.

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A bálványfa-állományok véghasználatát és a szerkezetátalakítást a további térhódításuk megakadályozása érdekében az egyedek termőre fordulása előtt ajánlott elvégezni. Javasolt vegyszeres kezeléssel törekedni a sarjképződés minimalizálására.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A bálványfa agresszívan terjedő idegenhonos fafaj. Spontán megjelenő állományainak megfékezése csak folyamatos aktív kezeléssel lehetséges. Regenerációs képessége rendkívül erős, jól sarjad, ezért a tapasztalatok szerint visszaszorításához vegyszeres védekezés is szükséges.

KE-7 - Szőlők, kertek, szántók

(a) Kezelési egység kódja: KE-7

(b) Kezelési egység meghatározása: Szőlők, kertek, szántók

A tervezési terület szegélyein található, művelt területek, présházás, hétvégi házas telkek, szőlők, gyümölcsösök, szántók.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

T6 – Extenzív szántók

T7 – Intenzív szőlő

T8 – Extenzív szőlők és gyümölcsösök

OC – Jellegtelen száraz, félszáraz gyep

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett közösségi jelentőségű fajok: -

Érintett, egyéb kiemelt fajok: -

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A szántóföldi gazdálkodás, kertek, gyümölcsösök és szőlők művelése során a legkevesebb zavarással járó és természetkímélő technológiák alkalmazása javasolt. Lehetőség szerint minimalizálni érdemes a vegyszerhasználatot, vagy a biogazdálkodásban használatos szereket javasolt előnyben részesíteni. A vegyszerek kijuttatása során fokozottan szükséges ügyelni (pl. az ideális időjárási körülmények – száraz, szélcsendes idő – kiválasztásával) arra, hogy a környező természetszerű élőhelyek ne szennyeződjenek. Fontos az inváziós fajok térnyerésének, terjedésének megakadályozása. Fontos a zajszenyezés minimalizálására, főként a költési és fiókanevelési időben. A szőlő művelési ágú területek növelése a természetszerű élőhelyek rovására a tervezési területen nem javasolt. Az intenzíven hasznosított területek és a természetes élőhelyek közötti fás-cserjés pufferterületek, mezsgyék kialakítása az élőhelyek védelme és a kártevők elleni védekezés szempontjából is előnyös.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírásvajavlatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

Javasolt előírások:

A szántóterületekre vonatkozó előírás-javaslatok közül a Tenkes kjtt szőlőként, kertként, gyümölcsösként művelt területeire is vonatkoztathatók az alábbiak:

SZ15	A parcella szélein legalább 6 m széles növényvédő szer mentes táblaszegély elhagyása, a táblaszegélyben szükség esetén mechanikai gyomirtás végzése.
SZ19	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
SZ20	Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges.
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás nem megengedett.
SZ24	Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen.
SZ25	Rovarölő szerek nem alkalmazhatók.
SZ56	Mezőgazdasági földterület első erdősítése, őshonos fajokkal, támogatható.
SZ68	A parcella körül természetes talajvédelmet szolgáló táblaszegély fenntartása, illetve telepítése, amely őshonos cserjékből vagy fákból álló sövény, illetve fasor lehet. A táblaszegély inváziós cserje és fajoktól való mentességének biztosítása kizárólag mechanikai eszközökkel.

(e) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A művelés felhagyásával a területek erdősítése vagy gyepesítése őshonos, a termőhelynek megfelelő fajokkal.

(f) Kezelési javaslatok indoklása:

A Villányi-hegységben jelentős múlta visszatekintő kultúrája van a szőlőtermesztésnek. A gondos, természetkímélő módszerekkel történő szőlőgazdálkodás, kertművelés, kisparcellás mezőgazdasági művelés természetvédelmi célokat elsődlegesen nem szolgál, de a kijelölés céljaival nem ellentétes, amennyiben a mezőgazdasági területek mérete nem növekszik a természetszerű élőhelyek rovására.

KE-8 - Roncsolt területek, bányatelek

(a) Kezelési egység kódja: KE-8

(b) Kezelési egység meghatározása: Roncsolt területek, bányatelek

Ide tartoznak azok a területek, melyek jellemzője az intenzív emberi használat. Természetvédelmi szempontból értéktelen, roncsolt területek. A Tenkesen található lokátor és telephelye, a kőbánya telkének tervezési területre nyúló részei tartoznak ide.

(c) Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett ÁNÉR élőhelyek:

U4 – Telephelyek, roncssterületek és hulladéklerakók

U6 – Nyitott bányafelületek

U11 – Út- és vasúthálózat

Érintett Natura 2000 élőhelyek: -

Érintett közösségi jelentőségű fajok: -

Érintett, egyéb kiemelt fajok: -

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Természetvédelmi célú kezelésük (a rekultiváción kívül) nem értelmezhető, cél a területek olyan módon való használata, hogy az a környező értékes élőhelyekre ne legyen negatív hatással. A bánya további terjeszkedése a természetes élőhelyek rovására kerülendő.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírásjavaslatok:

Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996.évi LIII. törvény

275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet. az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről.

Javasolt előírások:

A kezelési egységre előírási javaslatok nem fogalmazhatók meg, a területhasználati és területkezelési módokat a hatályos ágazati jogszabályok és egyedi hatósági engedélyek szabályozzák.

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Élőhelyrekonstrukció a területen található valamely telephely, vonalas létesítmény stb. megszűnése, felszámolása esetén válhat szükségessé. Ilyen esetben a terület rekultivációjára, az inváziós fajok megtelepedésének vagy terjedésének megakadályozására, a természetszerű állapot helyreállítására javasolt.

(g) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egység jelentősége természetvédelmi szempontból másodlagos, a kezelési javaslatok célja csupán a környező értékes élőhelyek lehető legkisebb mértékű zavarásának biztosítása lehet.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhelyrekonstrukcióval és élőhelyfejlesztéssel kapcsolatos javaslatok az egyes kezelési egységek kapcsán kerültek kifejtésre. Minden kezelési egységre egyaránt érvényes, hogy az idegenhonos özőnfajok visszaszorítása, illetve terjedésük megelőzése elsődleges szempont a területkezelés során. A természetközeli erdők, erdő-gyep mozaikok állapotát a lehető legkevesebb beavatkozással javasolt megőrizni. A nem őshonos fafajú erdők esetében lehetőleg törekedni kell az állományok őshonos fajokból álló, termőhelynek megfelelő, természet szerkezetű erdökké való fokozatos átalakításra, és az őshonos fajokból álló aljnövényzet megőrzésére.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

Janka-sallangvirág (*Himantoglossum jankae*)

A terület jelölő növényfaja, a Janka-sallangvirág (*Himantoglossum jankae*; korábbi elnevezése: bíbor sallangvirág - *Himantoglossum caprinum*) állománya az elmúlt két évtizedben jelentősen csökkent. Védelme szorosan összefügg az élőhelyül szolgáló természetes gyepek, gyep-erdő mozaikok védelmével. Elengedhetetlen a cserjésedés visszaszorítása, a gyepek megőrzése a vegetációs időszakon kívül történő kíméletes, kézi cserjeirtással.

leánykökörcsin (*Pulsatilla grandis*)

Sérülékeny, igen kis állománya él a területen. Egy korábban ismert kicsi, hegylábi állományát (egy egykori mandulásba települt sztyepprért újra művelésbe vonásával) már felszámolták. A még meglevő ismert tövei egy helyen, egymáshoz közel, egy túraút mellett élnek, ezért a kiásás veszélye fennáll. Cserjésedés aktuálisan nem veszélyezteti, de a gyep nem kaszált és nem legeltetett, így az avarfelhalmozódás jelentős. Jelenleg nem igényel aktív kezelést.

nagy hőscincér (*Cerambyx cerdo*)

A nagy hőscincér védelme érdekében főleg az idős tölgyfák megőrzése fontos, elsősorban azoké, amelyek napnak kitett, erdőszéli helyzetben, lékek körül, tisztásokon állnak. A szálaló erdőművelés, a faállomány változatos korcsoportstruktúrájának kialakítása ezt elősegíti. Fontos a folyamatos erdőborítás, és vele a hagyásfák, tanúfák meghagyása, hogy a hőscincérállomány térbeli és időbeli folytonossága biztosítva legyen. A nagy hőscincér tipikus esernyőfaj: a hőscincéres fákban erőteljes az odvasodás, ami nem csupán más szaproxilofág bogárfajoknak, de madaraknak és kisemlősöknek is kedvez.

skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*)

A skarlátbogár védelmét elsősorban a tenyészhelyek biztosítása szolgálja. Ennek érdekében javasolt az őshonos fafajú tuskók és holt fák területen tartása. Előnyösek a vegyes korú erdők, mert ezekben folyamatos a holt fanyag jelenléte. Ezért is fontos a kezelt erdőkben a hagyásfák és tanúfák megőrzése.

magyar tarsza (*Isophya costata*)

A magyar tarsza diszjunkt elterjedésű, a Kárpát-medencére nézve endemikus, posztglaciális reliktum faj. A populációk védelme érdekében az ismert élőhelyeit érintő beavatkozásokat a faj életciklusához javasolt igazítani. Javasolt a szelektív, a faj által preferált növényzet foltok kaszálását kerülni vagy bűvósávokat hagyni késői kaszálás alkalmával.

szarvasbogár (*Lucanus cervus*)

Hasonlóan a skarlátbogárhoz, ennek a fajnak a védelmét is elsősorban a tenyészhelyek biztosítása szolgálja. Ennek érdekében javasolt kerülni a tuskók és holtfák eltávolítását. Fontos, hogy az erdőkben legyen elég idős, pusztuló fa, főleg tölgy. A lárvák a föld alatt fejlődnek, e miatt a vaddisznó állomány túrásával nagy károkat tud okozni a szarvasbogár populációkban.

nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)

A faj magas talajvízszinttel rendelkező élőhelyet jelez, ahol a vízháztartás kiegyensúlyozott és nem szélsőséges. Csak ilyen helyen található nagy egyedszámú kora nyári nemzedéke, amely egyben sikeres áttelelést is jelez. Az életterének lecsapolása, kiszárítása a faj eltűnéséhez vezet. Az élőhelyeinek legeltetése fontos, de csak sávosan vagy mozaikosan. A terület kaszálásakor bűvósávok hagyása ajánlott, melyekben a telelésre készülő hernyók túlélhetnek.

gyászincér (*Morimus funereus*)

Élőhelyein elsődleges az őshonos idős faállományok, a sérült vagy elhalt fák és tuskók megőrzése, egészségügyi termelés csak különösen indokolt esetben javasolt. A faj védelmét szolgálja a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmód alkalmazása és a vágáskorok emelése, a véghasználat során pedig átlagosan 5–20% területi lefedettséget biztosító hagyásfacsoportok visszahagyása.

havasi cincér (*Rosalia alpina*)

A bükkös élőhelyeken javasolt a folyamatos erdőborítást biztosító üzemmód alkalmazása. Főleg az idős, sérült, részben már elhalt törzseket javasolt megőrizni, elsősorban azokat, amelyek napnak kitett, erdőszéli helyzetben, lécek körül, tisztásokon állnak. Ezt elősegíti a szálaló erdőművelés, a faállomány változatos korcsoportstruktúrájának kialakítása. A vágáskor emelése, hagyásfacsoportok megőrzése, a sérült vagy holt faegyedek kijelölése és megkímélése az elő- és véghasználatok során egyaránt fontos a faj megőrzése szempontjából. A havasi cincér állományát jelentős mértékben gyéríti, ha a kivágott bükkötörzseket a rajzás idejéig (júliusig) az erdőben hagyják, és csak azután szállítják el: ekkor ugyanis a nőstények a kivágott törzsekre petéznek, de a peték vagy a kikelő lárvák az elszállítás után megsemmisülnek. A kitermelt bükköket ezért lehetőség szerint javasolt árnyékos helyen deponálni és minél előbb elszállítani a területről.

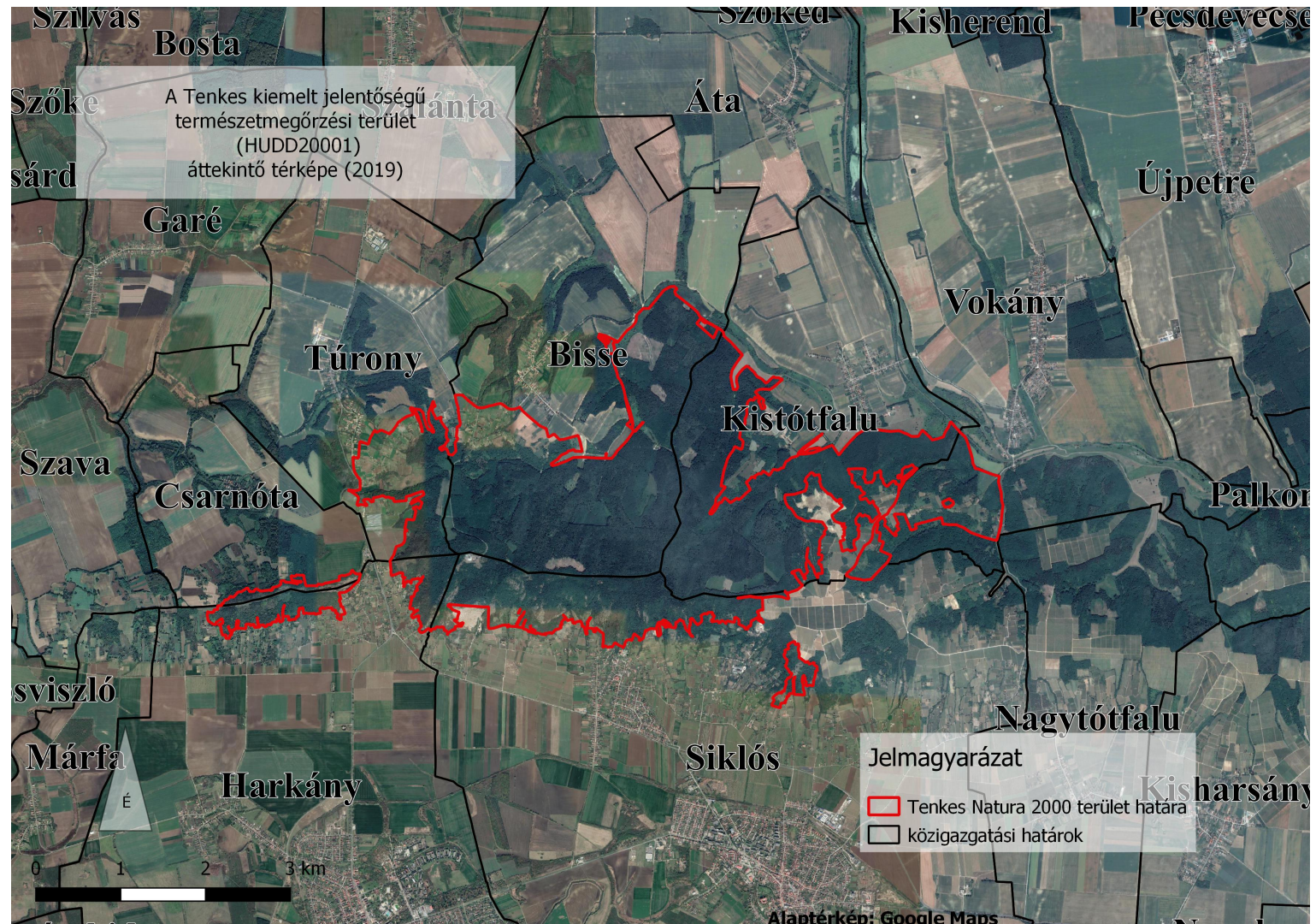
3.2.4. Kutatás, monitorozás

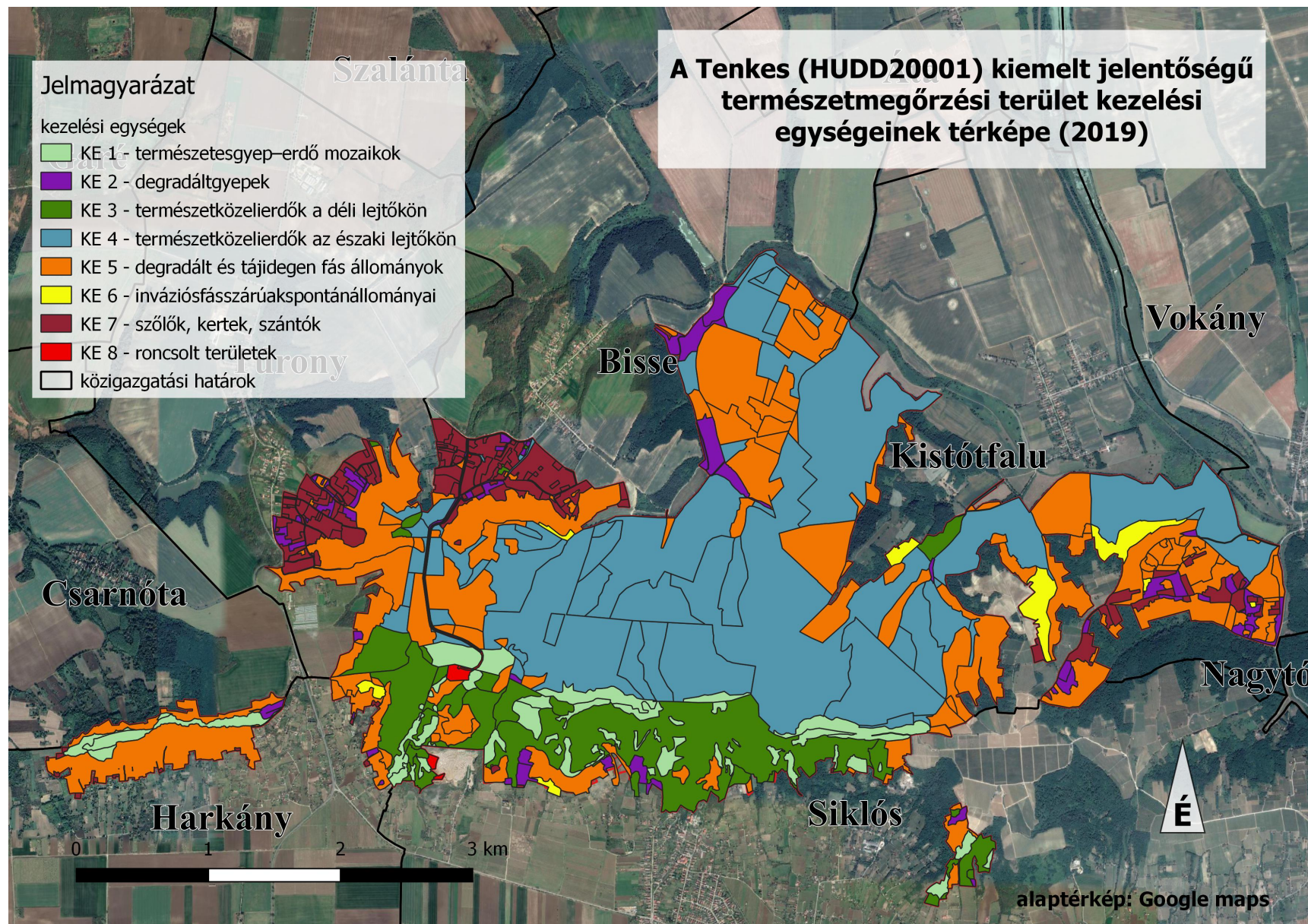
A vegetációtérkép NBmR protokoll szerinti, 10 évenként történő felülvizsgálatával az élőhelyek változása megfelelően nyomon követhető. Mindenképpen folytatni kell a Jankasallangvirág (*Himantoglossum jankae*) NBmR protokoll szerinti monitorozását háromévente a teljes állomány felmérésével, minimum 6 évente kiegészítve a nem virágzó tövek felvételezésével is.

Zoológiai szempontból a terület kevésbé kutatott, a jelenleg rendelkezésre álló alapadatokat elsősorban egyes gerinctelen taxonok célzott vizsgálatával lenne érdemes tovább bővíteni. Az NBmR protokolljai megfelelően használhatók a bogarak, a lepkék, az egyenesszárnyúak és a puhatestűek kutatása során is.

3.2.5. Mellékletek

Térképek

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A Tenkes kjtt jelentős része, csaknem fele (47,3%) magántulajdonban van, a fennmaradó terület jórészt állami tulajdonú (az önkormányzati tulajdonú területek aránya mindössze 1%). Az állami területek főként erdők (de a természetvédelmi szempontból legértékesebb gyepfoltok, erdő-gyep mozaikok is erdő művelési ágúak és állami tulajdonban vannak), ezek vagyongazdálkodója a Mecsekerdő Zrt. A teljes tervezési terület legnagyobb hányada, csaknem 80%-a erdő vagy fásított terület. 5% alatti a gyep művelési ágú területek aránya, azonban jellemzően ezek sem gyepként hasznosítottak. Szintén 5% körüli a szántók részesedése a területből. A Tenkes számtalan zártkerti ingatlana közül sok a gyümölcsös, szőlő, vagy kert, ezek jelenlegi használati módja azonban sok esetben nem felel meg a művelési águknak. Összesen a terület 4,12%-át teszik ki. Viszonylag magas (6,38%) a kivett területek aránya.

A területen országos jelentőségű védett terület nem található (ex lege védett értékek a Tenkes forrásai és a Máriagyüdi-barlang). A tervezési terület teljes egészében része az országos ökológiai hálózat magterületének.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

Az Európai Unió mezőgazdasági támogatási rendszere, a közös agrárpolitika (KAP) két pilléren nyugszik: az első pillér (KAP I.) a közvetlen támogatásokat és a piaci intézkedéseket finanszírozza, teljes egészében az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) terhére. A második pillér (KAP II.) az unió vidékfejlesztési politikáját szolgálja, melyet az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) regionális vagy nemzeti források társfinanszírozásával működtet.

A Natura 2000 területen gazdálkodók a KAP I. pillér támogatásain túlmenően részesedhetnek a KAP II. pillér forrásaiból is, melyeket a 2014-2020 közötti időszakra Magyarországon a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 tartalmaz. A betartandó előírásokat a pályázati felhívások foglalják magukba. A 2007-2013 közötti időszakban igénybe vehető támogatások egy részének felhasználása még nem zárult le, az ezekről szóló jogcímrendeletek továbbra is hatályban maradnak mindaddig, amíg történik belőlük kifizetés – ez elsősorban az erdős támogatások esetében fordulhat elő.

A 2014-2020 közötti időszak végeztével – hasonlóan a 2007-2013 közötti időszak végéhez – átmeneti szabályokat terjesztett elő az Európai Bizottság. Ennek értelmében a 2021. és 2022. évre átmeneti időszakot hirdettek meg, amelyben a KAP II. pillért érintően többek között a terület- és állatlétszám alapú vidékfejlesztési támogatásokat – amelyek jellemzően több éves kötelezettségvállalásúak – meghosszabbíthatja a tagállam. Az átmeneti évben a KAP I. pillér

alá tartozó közvetlen támogatások is elérhetőek lesznek a jelenlegi feltételek mellett. Az átmeneti szabályok miatt az új tervezési ciklus előre láthatóan 2023-tól indul, és 2027-ig tart.

A 2014-2020 között elérhető agrártámogatásokról aktualizált összefoglalás található az állami természetvédelem honlapján:

http://termeszetvedelem.hu/_user/browser/File/N2k_fennterv/3_%20mell%C3%A9klet_aktualizalt_041219.pdf

Továbbá a Vidékfejlesztési Program 2014-2020 jelenleg elérhető pályázati felhívásai megtekinthetők az alábbi linken: <https://www.palyazat.gov.hu/doc/4523>

A jelenlegi támogatási időszakban a Vidékfejlesztési Program keretében számos olyan intézkedés elérhető, ahol a Natura 2000 területeken gazdálkodók támogatási forrásokhoz juthatnak vagy előnyt élvezhetnek a pontozási rendszerekben.

Legfontosabbak ezek közül a kompenzációs jellegű kifizetések, melyek a gyepterületek és magánerdők esetében érhetőek el. A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó földhasználati szabályok betartása azonban független attól, hogy a gazdálkodó igényelte-e a támogatást vagy sem. Az adminisztratív eszközök tekintetében a Natura 2000 területekre járó kompenzáció ráépül az egyéb elérhető támogatásokra, a gazdálkodók a Natura 2000 intézkedés mellett jogosultak többek között az egységes területalapú támogatásra (SAPS) is.

Az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott erdőrésztlet területén felmerülő költségek és jövedelemkiesés ellentételezése céljából a magánkézben lévő, Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz kompenzációs támogatás igényelhető, melynek összege az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően változik.

Az önkéntesen vállalt előírások elsősorban az agrár-környezetgazdálkodás, ökológiai gazdálkodás és az erdészet, erdő-környezetvédelem, természetmegőrzés témakörébe integrálódnak.

Az agrár-környezetgazdálkodási (AKG) kifizetési rendszer olyan önkéntes alapon működő program, amelyben résztvevők az agrár-környezetgazdálkodási célok elérésének érdekében többlet tevékenységek elvégzését vállalják gazdálkodásuk során. Amennyiben a gazdálkodó az adott Natura 2000 gyepterület vonatkozásában kompenzációs támogatás igénybevételére jogosult, úgy a gyepterületeket érintő AKG tematikus előírascsoportok esetén a támogatási összeg a kompenzációs támogatás összegével csökkentésre kerül.

Egyes esetekben az erdőkre lehívható támogatások szektortól függetlenül is igénybe vehetők (pl. természeti katasztrófa (vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, másodlagos erdőkárok megelőzésére, illetve erdőszerkezet átalakításához), más esetben az állami és önkormányzati szektor kizárásra került.

Támogatás vehető még igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, és ezáltal növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez (az erdő esetében az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó

beruházásokhoz nyújtott támogatás, a mezőgazdasági területek esetében az élőhelyfejlesztési és vízvédelmi célú nem termelő beruházások).

A tervezési területet érintő természetvédelmi szempontból releváns támogatások

VP4-12.1.1-16 Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések

VP4-12.2.1-16 - Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések

VP4-15.2.1.2-17 Erdészeti genetikai erőforrások fejlesztése

VP4-15.2.1.1-16 Erdészeti genetikai erőforrások megőrzése

VP5- 8.5.1.-16 Az erdei ökoszisztémák ellenálló képességének és környezeti értékének növelését célzó beruházások

VP5-8.4.1.-16 Az erdőgazdálkodási potenciálban okozott erdőkárok helyreállítása

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

A területen található természetes állapotú gyepek a jelenlegi agrártámogatási rendszerbe egyáltalán nem, vagy nehezen illeszthetők, mivel hasznosításuk természetvédelmi szempontból nem kívánatos (és gazdasági szempontból nem nyereséges). A gyepek hasznosítású területekre a 269/2007. (X.18.) Korm. rendeletben meghatározott földhasználati szabályok vonatkoznak, amelyek jelen esetben egyes pontokon ellentétesnek mondhatók a természetvédelmi célokkal. A tervezési terület természetes gyepein a rendszeres legeltetés vagy kaszálás nem célszerű, a gyepek zavartalanságának biztosítása, szükség esetén alkalmi cserjeirtás végzése a szükséges és elégséges kezelés. Az érvényes kezelési tervvel nem rendelkező védett területek és a nem védett Natura 2000 gyepterületek a támogatási rendszerből kiszorulhatnak, vagy a természetvédelmi céloknak nem megfelelő kezelésben részesülhetnek, amennyiben a természetvédelmi célok elérése rendszeres kaszálást vagy legeltetést nem igényel. Így adott esetben pont azok a területek nem számíthatnak támogatásra, amelyek (a természeti értékek megóvása érdekében) gazdaságilag nem hasznosíthatók. érdekeltté Javasolt megteremteni a terület érintetlenül hagyásának lehetőségét, úgy hogy a gazdálkodók érdekeltté váljanak a háborítatlan, gazdaságilag nem hasznosított területek megőrzésében.

Problémaként merült fel, hogy vajon hogyan illeszthetők az agrártámogatási rendszerbe (illetve melyikbe) az üzemtervezett erdők területén található gyepek?

A terület természetvédelmi szempontból értékes erdőállományai jórészt állami tulajdonúak. Javasolt, hogy a kompenzációs támogatásokhoz az állami szereplők is hozzájuthassanak. A magánerdők esetében a kompenzáció akkor lehet eredményes, ha mértéke a pusztán gazdasági szempontú hasznosításból származó nyereséggel összevethető. Fontos lenne a területalapú támogatások jogosultsági feltételrendszerének a jelenleginél pontosabb, területspecifikus meghatározása annak érdekében, hogy a juttatások valóban a természetvédelmi célok eléréséhez járuljanak hozzá.

3.3.2. Pályázatok

Elsősorban a Vidékfejlesztési Program, a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program, valamint a LIFE program keretében van lehetőség pályázat benyújtására.

Jelenleg sem tervezett, sem megvalósult természetvédelmi célú pályázat nem érinti a tervezési területet.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

A célcsoportok elérésére alkalmas kommunikációs elemeket a tervezési munkához és a kommunikáció céljaihoz igazodva választottuk ki.

Az érintett államigazgatási szervek, hatóságok, önkormányzatok, tulajdonosok, gazdálkodók, területhasználók, gazdálkodói érdekképviselői szervek, civil szervezetek vagy hivatali kapun, vagy postai úton és/vagy e-mailben kaptak értesítést az egyeztetési dokumentációval kapcsolatban. A dokumentumot mindenki számára hozzáférhetővé tettünk a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság (DDNPI) honlapján elektronikus formában, valamint kifüggesztésre került az érintett önkormányzatok és a DDNPI hirdetőtábláin.

Tekintettel a viszonylag kis számú érdekeltre és a hasonló adottságú területek terveinek egyeztetésén szerzett tapasztalatokra egyeztető fórum megrendezésére nem került sor.

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

Weboldal feltöltése aktuális információkkal és az egyeztetési dokumentumokkal. A terv az egyeztetés megkezdése óta mindenki számára elérhető a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság honlapján.

Érintettek tájékoztatása levélben, hivatali kapun, postai úton vagy e-mailben történő megkereséssel: a következő fejezetben felsorolt címzettek számára a tájékoztató és a dokumentáció kiküldésre került.

Önkormányzati közzététellel is hozzáférhetővé tettük az egyeztetési dokumentációt. A nyomtatott dokumentum a postai úton történt tájékoztatással egyidejűleg kifüggesztésre került minden érintett önkormányzat és a DDNPI hirdetőtábláján.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Felhasznált kommunikációs eszköz	Érintett célcsoport	Kommunikáció címzettje	Időpont	Levelek, e-mailek, résztvevők száma
írásos értesítés (levél, e-mail)	Hatóságok	Baranya Megyei Kormányhivatal Pécsi Járási Hivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály	értesítések kiküldése: 2020.03.03.	24 db értesítő, 2 írásos észrevétel
		Baranya megyei Kormányhivatal, Pécsi Járási Hivatal Agrárügyi Főosztály, Erdészeti osztály		
		Baranya Megyei Kormányhivatal, Hatósági Főosztály, Bányászati Osztály		
		Baranya Megyei Kormányhivatal Siklói Járási Hivatala		
	Önkormányzatok	Bisse Község Önkormányzata		
		Csarnóta Község Önkormányzata		
		Harkány Község Önkormányzata		
		Kistótfalu Község Önkormányzata		
		Siklós Község Önkormányzata		
		Túrony Község Önkormányzata		
		Vokány Község Önkormányzata		
	Tulajdonosok és kezelők	Mecsekerdő Zrt.		
		Magántulajdonosok		
		Dél-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság		
	vadgazdálkodók	Tenkes Bérce Vadásztársaság		
		Garéi Gímszarvas Vadásztársaság		
	érdekképviselői szervek	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Baranya Megyei Igazgatósága		
		Siklói Körzet Tájékoztatási Szolgáltatás iroda		
	civil természetvédelmi szervezetek	Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Baranya megyei Helyi Csoport		
		Dél - Baranya Határmenti Települések Egyesülete		
webes közzététel	valamennyi célcsoport	nyilvános	2019.02.27.	n.a.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Vélemény adó érintett szervezet/személy	Időpont	Vélemény	Vélemény kezelése, indoklás
Baranya Megyei Kormányhivatal Pécsi Járási Hivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály	2020.04.02.	Javasolja a 3.2.1 fejezet Bányászat alfejezetének kiegészítését a hivatkozott jogszabályhely teljes szövegével.	A javaslat beépítésre került a tervbe.
Túrony Község Önkormányzata	2020.04.09.	Mivel a túronyi zártkerteket az önkormányzat kiemelt jelentőségűnek, gazdasági kitörési pontnak tartja a meglévő erőforrások kihasználását célzó stratégiájában, ezért nem ért egyet a felhagyott szőlőkben jelenleg kialakult állapotra alapozó javaslatok többségével, különösen a vegyszerhasználat tiltásával, a szőlőterületek növelésének tiltásával, a természetes szukcesszióval bekövetkező beerdősülés támogatásával. Kéri a zártkerti ingatlanok törlését a Natura 2000 hálózatról.	Felhívtuk rá az Önkormányzat figyelmét, hogy a fenntartási terv jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg, így a zártkertekre vonatkozó javaslatok nem tiltásként, illetve előírásként értelmezendők, hanem opcionális vállalásként, illetve iránymutatásként. A terv szövegezését ennek egyértelművé tétele érdekében javítottuk, lényegi tartalmán azonban nem változtattunk, mivel meglátásunk szerint a természetvédelmi célok megvalósulását a jelenleginél intenzívebb területhasználat kevésbé szolgálja. Tájékoztatottuk továbbá az Önkormányzatot, hogy a Natura 2000 területek kiterjedésének felülvizsgálatára a fenntartási terv keretein belül nincs lehetőség.

4. Natura 2000 fenntartási tervet jóváhagyó nyilatkozat

AGRÁRMINISZTERIUM

Nyilatkozat

A HUDD20001 Tenkes kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület Natura 2000 fenntartási terve megfelel az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendelet 4. §. (4) bekezdésben foglalt tartalmi és formai követelményeknek. A Natura 2000 fenntartási tervet a Natura 2000 fenntartási tervek Szakmai Bizottsága elfogadta.

A HUDD20001 Tenkes Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási tervet, az agrárminiszter megbízásából, jóváhagyta:

Balczó Bertalan

természetvédelemért felelős helyettes államtitkár

Budapest, 2021. május „12.”